

Martin Šuvada, Vladimír Slavík
– *Koncentrované rómske zoskupenie v meste:
Prípodavá štúdia Humenné a Rimavská Sobota*
Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta,
Katedra humánnej geografie a demografie, Bratislava 2016, 104 ss.

Książka autorstwa Martina Šuvady i Vladimíra Slavíka, zatytułowana *Skoncentrowane romskie skupiska w mieście: studium przypadku – Humenne i Rimavska Sobota*, jest wynikiem badań prowadzonych w tych dwóch miastach w południowej i wschodniej Słowacji w latach 2007–2016 przez geografów z Katedry Geografii Humanistycznej i Demografii Uniwersytetu im. Komeńskiego w Bratysławie. Wchodziły one w skład szerszego projektu badawczego „Aglomeracje miejskie w Republice Słowackiej” (VEGA. nr 1/0607/14).

Problemem jest już samo zdefiniowanie ludności romskiej. Pomimo że w słowackich spisach powszechnych większość Romów przyznaje się do swojej narodowości, to znacząca ich część we wschodniej Słowacji zadeklarowała narodowość słowacką, a w południowej – węgierską. W opracowaniu zastosowano antropologiczną definicję, bazującą na odcieniu koloru skóry, języku i kulturze. Za Romów uznano zatem tych, których na podstawie wymienionych cech antropologicznych większość obywateli postrzega jako Romów.

Romowie słowaccy zamieszkują niemal wszystkie okresy (powiaty). Skupisk romskich nie ma tylko na Orawie, ale daje się też zaobserwować ich wyraźną koncentrację na południu i wschodzie kraju. Udział populacji romskiej w poszczególnych słowackich miastach jest silnie zróżnicowany, ale maksymalnie sięga powyżej 35% (Dobšiná – 36,8%, Jelšava – 40,1%). Nigdzie nie spada poniżej 7% (z wyjątkiem stołecznej Bratysławy – 2,1%).

Skoncentrowane skupiska Romów pojawiły się w Czechosłowacji dopiero po drugiej wojnie światowej, na skutek planowej polityki komunistów, polegającej na przesiedlaniu Romów do ośrodków przemysłowych, co miało m.in. przyspieszyć ich integrację społeczną. Trafili oni wówczas w dużej liczbie także do miast czeskich. Przemiany ustrojowe po 1990 r. skutkowały w Słowacji jeszcze większym przyspieszeniem procesu koncentracji Romów w wybranych fragmentach miast, czego koronnym przykładem jest koszyckie osiedle Luník IX.

Asumpt do szczegółowych badań lokalnych dało słowackim geografom przygotowanie w 2014 r. *Atlasu społeczności romskich na Słowacji* (zob. Sobczyński

2015). Oba poddane analizie skoncentrowane romskie skupiska w Humennem i Rimavskej Sobocie znajdują się w powiatach reprezentujących przeciętny dla Słowacji udział ludności romskiej (Rimavska Sobota – 16,3%, Humenne – 5,9%).

Na recenzowane opracowanie składają się: wstęp, trzy rozdziały zasadnicze i zakończenie. We *Wstępie* Autorzy uzasadniają podjęcie tematu oraz wyboru miast jako przykładów, stwierdzając, że w obu badanych ośrodkach skoncentrowane skupiska romskie nie są zintegrowane ani przestrzennie, ani społecznie z resztą mieszkańców. Poddana analizie część Humennego, Podskalka, to *de facto* wchodzące w obszar administracyjny miasta osiedle typu wiejskiego. Symboliczny jest kontrast pomiędzy Podskalką, a sąsiednim nieromskim osiedlem Pod Sokolejom.

Zupełnie inny charakter ma drugi analizowany przykład – osiedle romskie na Dúžavkej ceste w Rimavskej Sobocie. Jest to planowe osiedle wybudowane w latach 70. XX w., w ramach komunistycznej polityki narodowościowej, mającej na celu zintegrowanie Romów z resztą społeczeństwa i włączenie ich w ramy gospodarki socjalistycznej. Analiza tych dwóch osiedli miała dać obraz problemów wynikających z istnienia niezintegrowanych romskich skupisk osadniczych, występujących w bardzo wielu słowackich miastach.

Pierwszy rozdział omawianego opracowania, zatytułowany *Skoncentrowane romskie skupiska w miastach Republiki Słowackiej*, jest zasadniczo analizą map zamieszczonych w przywołanym już atlasie, ograniczoną jedynie do miast, jakkolwiek poprzedza ją charakterystyka rozmieszczenia Romów na Słowacji w skali powiatów. Poza ogólną mapą ilustrującą to zjawisko cenne są dwa zestawienia tabelaryczne. W pierwszym pokazano miasta słowackie uszeregowane według bezwzględnej liczby Romów (przodują Koszyce – ponad 18 tys. osób) oraz miasta według udziału procentowego mniejszości romskiej (na czele ze wspomnianą już Jelšavą). Rozdział ten zamyka tabela zawierająca pełne zestawienie 78 skoncentrowanych skupisk romskich, występujących w miastach na Słowacji.

Dwa kolejne rozdziały, poświęcone analizie skoncentrowanych skupisk romskich w Humennem i Rimavskej Sobocie, mają identyczną strukturę wewnętrzną. Autorzy rozpoczynają od omówienia genezy powstania i formowania się tych skupisk, następnie przechodzą do geograficznej charakterystyki przestrzeni osiedli, a dalej analizują ich strukturę demograficzną. Kolejne rozważania dotyczą wyposażenia osad w infrastrukturę oraz opisu i fizjonomii ich zabudowy. Następnie Autorzy poddają analizie strukturę społeczną i omawiają relacje z populacją większościową, przede wszystkim postrzeganie Romów przez sąsiadów, oraz zwracają uwagę na problemy społeczne związane z tymi osiedlami. W ostatniej części analizy opisano postawę miasta (jego instytucji i urzędników) wobec osiedli

romskich oraz spróbowano antycypować ich przyszłość. Autorzy wykazują, że żadna z dotychczas obranych dróg nie przyniosła znaczącej poprawy sytuacji Romów, ani przymusowe przesiedlenia w okresie komunistycznym, ani pozornie demokratyczna polityka, *de facto* stygmatyzująca tę społeczność z okresu po transformacji ustrojowej.

W *Zakończeniu* Autorzy wskazują na podobieństwa i różnice pomiędzy sytuacją panującą w objętych badaniem osiedlach oraz próbują generalizować, rozszerzając te wnioski na ogół skoncentrowanych romskich osiedli w miastach słowackich.

Książka jest bardzo bogato ilustrowana kolorowymi fotografiami, co pozwala czytelnikowi, który nie miał okazji zetknąć się z takimi osiedlami na Słowacji, choć po części uświadomić sobie ich fizjonomię. Brakuje natomiast planów tych osiedli, co bardzo pomogłoby w percepcji treści analiz i czego od geografów można było oczekiwać.

Bez wątpienia opracowanie Martina Šuvady i Vladimíra Slavíka – *Koncentrované rómske zoskupenie v meste* – jest cenną pozycją w nadzwyczaj ubogiej literaturze poświęconej mniejszości romskiej i pozwala dobrze poznać ogrom problemów, które stwarza zarówno jej samoizolacja, jak i stygmatyzacja i marginalizacja przez większość społeczeństwa. Praca została zakończona krótkim, czterostronicowym streszczeniem w języku angielskim. Społeczne oddziaływanie tej cennej publikacji zostało jednak ograniczone przez jej minimalistyczny nakład wynoszący jedynie 120 egzemplarzy. Biorąc pod uwagę, że na Słowacji jest aktualnie 138 miast i 79 powiatów, nie dla wszystkich jednostek administracyjnych kraju, w których żyje społeczność romska, wystarczy tych książek.

Literatura

Sobczyński M., 2015, „Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013, wydawcy: *Regionálne centrum Rozvojového programu OSN Pre Európu i Spoločnosť nezávislých štátov v Bratislave*”, *Bratysława*, 120 ss., „Studia z Geografii Politycznej i Historycznej”, 4, s. 313–316.

Prof. dr. hab. Marek Sobczyński
Uniwersytet Łódzki
Wydział Nauk Geograficznych
Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych
90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31
e-mail: marek.sobczynski@geo.uni.lodz.pl